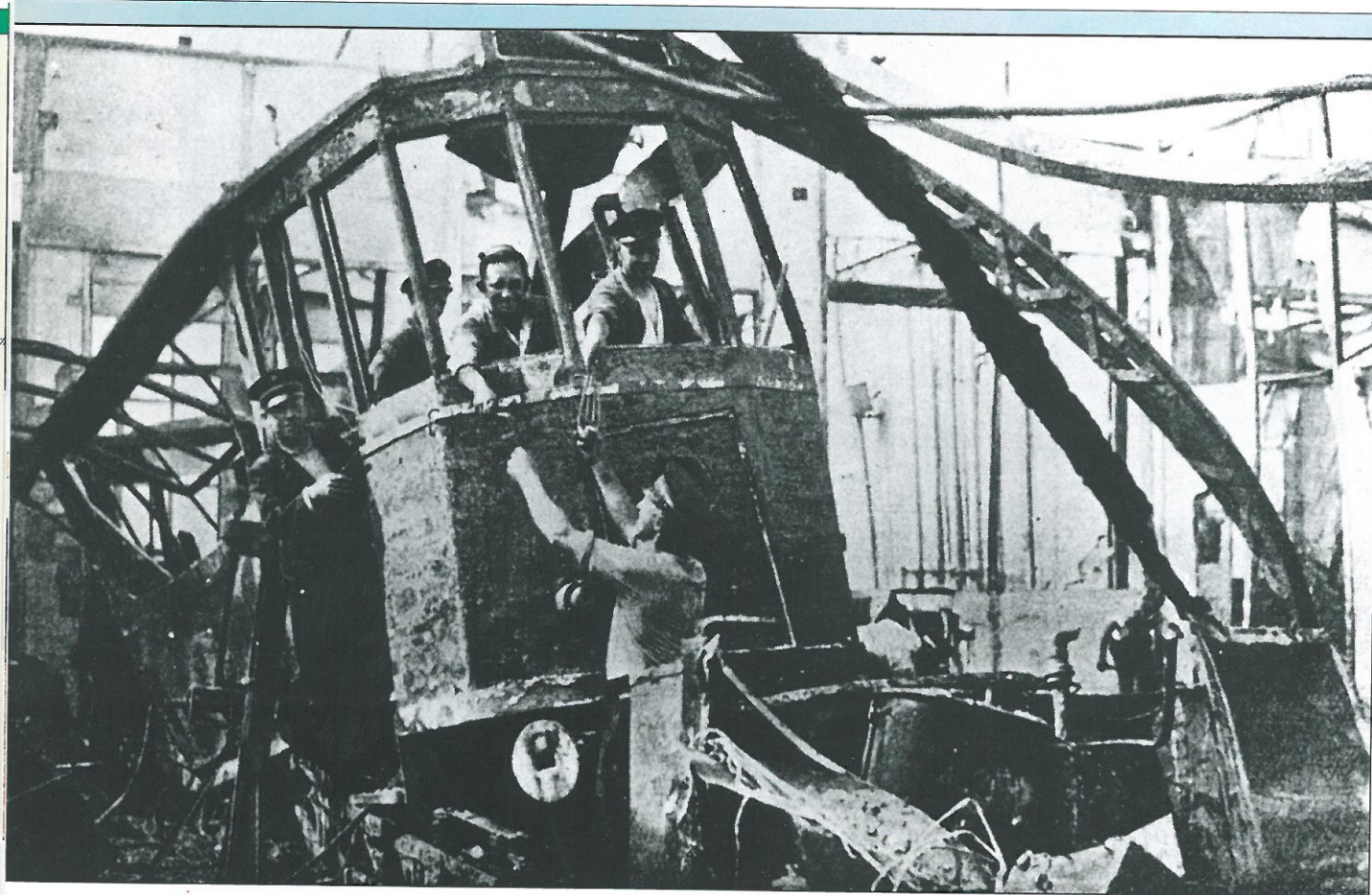

Bombesprængningen af sporvognsremisen var det hidtil mest omfattende tilfælde af schalburgtage i Århus. Den fandt sted kl. 1 om natten den 22. august 1944, efter at to revolverbevæbnede mænd kort forinden havde meddelt rengøringspersonalet og nattevagten, hvad der skulle ske. Som følge af sprængningen måtte den offentlige bytrafik til efter krigen varetages af et mindre antal busser. Fotografiet er gengivet fra bogen *Århus under besættelsen*.

Lørdag den 2. september 1944

Da Aarhus Universitets Forskningsfond blev oprettet

Af Palle Lykke

Verdun var netop erobret af de Allieredes fremrykkende panserhære, og Danmark var på femte år okkuperet af en fremmed magt, da Aarhus Universitets Forskningsfond kom til verden lørdag den 2. september 1944 i en sporvognsløs by med en vred borgmester. Om formiddagen havde radioen været afbrudt en halv times tid "af militære Grunde", oplyste *Demokraten* samme dag, og de torvehandlende i Århus havde ifølge *Jyllands-Posten* haft en ualmindelig travl morgen, idet "Husmødrene mødte frem, endnu før Boderne var stillet op, for at sikre sig Æbler og Æg". Et voldsomt uvejr med skypumper og lynnedslag havde præget Jylland et par dage, men var netop løjet af. Mørklægningsstunden var fra 20.15 til 06.00.

Strid mellem Århus og København

De lokale dagblade var denne dag stærkt optaget af, at der i hovedstaden kun var ringe forståelse for trafikproblemerne i Århus. Sporvognsremisen med det rullende materiel var et par uger forinden blevet schalburgteret, hvorved 25 motorvogne, 22 bivogne og en snes busser var blevet flammernes bytte. Tilbage var kun få busser. I håb om at opnå hjælp til genetablering af trafikken havde borgmester Stecher Christensen og sporvejsdirektøren netop været i København for at drøfte den katastrofale situation med myndighederne. Resultatet af for-

handlingerne havde ikke været opløftende, og borgmesteren udtalte ifølge *Aarhus Stiftstidende*, at han fandt det helt urimeligt, at der fortsat kørte "30 Biler efter hinanden mellem København og Stranden til Køge for at betjene Sommerhusbeboere". Det var efter hans vurdering langt vigtigere at få genskabt en offentlig trafik i Århus, som kunne "bringe Folk til og fra deres Arbejde". Det pauvre resultat af den århusianske tiggergang blev et tilsagn om sølle atten bildæk samt en ordning med statsbanerne, som ville befare jernbanestrækningen Grenåvej-Hovedbanegården ekstraordinært.

Udover mere eller mindre censurprægede fremstillinger vedrørende de europæiske fronters stilling og en meddelelse om, at den bulgarske regering var gået af, kunne man ellers på dagens forsider læse, at politimester Hoeck igen var på fri fod. Sammen med andre potentielle 'oprørsledere' var han blevet arresteret af Gestapo i maj samme år. Efter frigivelsen blev han forment adgang til Jylland. Største foto på forsiden af *Stiftstidende* viste Aarhus Museums facade, der var ved at blive frisket op. På *Jyllands-Postens* forside bragtes et foto af, hvad man dér endnu benævnte "Det jydsk Universitet", og anledningen var det tilstundende efterårssemester. På samme forside kunne man læse, at livet i Tyskland nu stod "i den totale Krigs Tegn", idet teatre, kontorer og

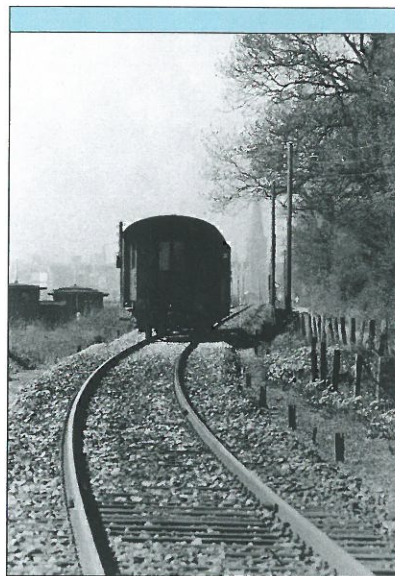

Den socialdemokratiske borgmester E. Stecher Christensen (1899-1945) nøjedes ikke med at gribe telefonen, da han - ifølge *Demokraten* 2. september - meddelte myndighederne i København, at det dog måtte være "langt vigtigere, at Befolkningen i en saa stor By som Aarhus kan transporteres til og fra Arbejde, end at et Faatal af velhavende Københavneres sættes i Stand til at køre behageligt til og fra Landstedet."

avisredaktioner tømtes, for at 42.000 personer kunne overføres til krigsindustrien.

Nakkebid og ungarsk film

Dagens aviser undlod naturligvis ikke at berette om, hvorledes en mandlig gæst på Spørring Kro aftenen forinden havde bidt en anden mand i nakken og derefter væltet buffeten omkuld og knust glas og flasker i utilfredshed med, at serveringen gik langsommere end konsumeringen; dog opnåede omtalen af

Motortog nær Risskov Station nord for Århus. Borgmester Stecher Christensen udtalte ifølge pressen, at han i København havde søgt at gøre det klart for myndighederne, at den udvidede "Motortogskørsel paa Risskov-Ruten" ikke ville være nogen hjælp, al den stund det var inde i byen, der var trafikproblemer efter tilintetgørelsen af sporvejenes køretøjer.

et bestialsk mord i jyske sortbørskredse en noget større opsætning. Til *Aarhus Stiftstidende* udtalte jagtkonsulent Thomsen, Rønde, at andejagten havde været dårlig, mens *Demokraten* samme dag meddelte, at fiskeriet i den forløbne uge havde været "ret godt". Og *Aarhus Amtstidende* forudså en ringe kartoffelhøst.

Stiftstidende forsikrede "Yndere af stærkt handlingsprægede Film", at de ikke ville gå forgæves i Regina-teatret, hvor den ungarske film "Flugten fra Haremet" aftenen før havde haft premiere; *Demokraten* fandt filmen "uendelig lang", mens *Amtstidende* mente, at den "overrasker behageligt ved at give Spille-

rum for et Lune, man ikke anede Ungarerne i Besiddelse af". I alle bladene bragtes talrige annoncer vedrørende omsyning af lagner til "Cotton-Coats", og for salg af brunkul fra Søby annonceredes der især i *Jyllands-Posten*. Psykisk Samfund, Nørreport 16, proklamerede i annoncer, at "Mennesket overlever Døden" og tilføjede: "Videnskabeligt bevist. Lysbilleder forevises". Blandt forlystelsesannoncerne i *Stiftstidende* finder vi én fra Varna: "Hver Aften Diner-Koncert og Dansant fra Kl. 18,45 under Ledelse af Kapelmester Hasager. Varnas Køkken uovertruffen!".

Forskningsfonden oprettes

Uovertruffen var også civilingeniør Gunnar Andreasens gave til Aarhus Universitet: Aktiekapitalen på 300.000 kr. i den kemiske fabrik Cheminova, Gladsaxe. Det fremgår af universitetsbestyrelsens mødeprotokol, at man allerede på et møde 6. maj 1944 sådan set havde besluttet at modtage gaven, men at formalia vedrørende overdragelsen først skulle forhandles, ligesom fundats for gaven skulle udarbejdes. Derefter skulle begge dele så forelægges bestyrelsen til godkendelse på et senere møde. Dette møde fandt sted "paa Universitetets Lærerværelse" lørdag den 2. september 1944 med start kl. 10. Første punkt drejede sig om meddelelser fra formanden, mens andet punkt på dagsordenen vedrørte "Forslag til en Legatfundats". Landsretssagfører Holst-Knudsen, professor Faber og professor Rasting berettede herunder om

Forsiden af *Jyllands-Posten* den 2. september 1944. Billedet af universitetet er ledsaget af følgende tekst: "Foran Semestret. Paa Mandag begynder Det jyske Universitet sit Efteraarsemester efter den lange Sommerferie. Den første Dag gaar med den højtidelige Immatrikulationsfest, og derefter tages der fat paa Arbejdet. De nye Studenter har allerede i nogen Tid været i Byen, dels for at sikre sig Værelser og dels for at kikke paa den fremtidige Arbejdsplads. Her forlader et Par af dem Universitetet."

deres nylige besøg på Cheminova, hvorefter "Bestyrelsen vedtog endelig at modtage Ingeniør Andreasens Gave." I forlængelse heraf vedtog man udkast til "nye Vedtægter for A/S Cheminova" og "Fundats for Aarhus Universitets Forskningsfond", hvorefter medlemmer til bestyrelserne for A/S Cheminova og

Forskningsfonden blev udpeget. Dermed var Aarhus Universitets Forskningsfond en realitet. Man gik derefter videre i dagsordenen og behandlede universitetets regnskab for finansåret 1943-44 og forslag til byggearbejder for et normal-anatomisk institut samt løbende sager.

"En mand paa omkring 30 Aar"

Om Gunnar Andreasen, der havde startet Cheminova i 1938, hed det i *Stiftstidende* dagen efter, at han var "en Mand paa omkring 30 Aar", og at han, "skønt Københavner og udgaaet fra Polyteknisk Læreanstalt", havde ønsket at betænke "det unge jyske Universitet". *Demokraten* erfarede, at "den flotte Gestus" skyldtes, at Andreasen ved et besøg på universitetet var blevet så begejstret over, hvad han så, at han over for nogle af dets lærere "paa staaende Fod erklærede, at han vilde skænke hele sin Virksomhed til videnskabelige Formaal".

Forskningsassistent, cand.mag. Palle Lykke, Universitetshistorisk Udvalg, foran universitetets første bygning. Det var bag de tre vinduer på første sal, at universitetsbestyrelsen for 50 år siden vedtog oprettelsen af Aarhus Universitets Forskningsfond.

Den tyske besættelse var ikke gået sporløst hen over Aarhus Universitet. Fra oktober 1943 havde kollegiebygningerne været besat af Gestapo, og der havde fra foråret verseret gentagne rygter om forestående studenterrazziaer. Det sidste betød, at et stort antal studerende havde forladt universitetet; dog fortsattes undervisningen, "forsaaavdt der mødte Studerende", som det udtryktes i årsberetningen. Hertil kom, at der allerede på dette tidspunkt var blevet henrettet flere studerende, og at en videnskabelig medarbejder var blevet anbragt i tysk fangelejr.

231 nye studerende havde pr. 2. september 1944 tilmeldt sig Aarhus Universitet.

Universitetsbestyrelsens sekretær, professor i retsvidenskab Knud Illum (1906-83) - der her ses sammen med sin hustru Aagot Regitze - var i forsommeren 1944 endnu en anelse skeptisk over for civilingeniør Andreasens tilsagn om den store gave. Det fremgår af et privat brev, han skrev 10. maj 1944 til universitetsbestyrelsens formand, C. Holst-Knudsen, der da opholdt sig på Sjælland. "Sagen er imidlertid ret mærkelig", skriver Illum og fortsætter: "Giveren har oparbejdet en tilsyneladende blomstrende kemisk Virksomhed. Han ønsker uden ethvert Forbehold at skænke Universitetet Virksomheden. Han er Direktør, og det ønsker han at vedblive med at være, men kun som Funktionær paa ganske almindelige Opsigelsesvilkår fra begge Sider." Videre meddeler Illum i brevet, at bankdirektør Niels Jensen ville fortsætte forhandlingerne "og ved Selvsyn blive klar over, om det hele er saa straalende, som det ser ud".

Aarhus Universitets Forskningsfond har støttet arbejdet i universitetets universitetshistoriske udvalg med en jubilæumsprojektbevilling på i alt 1 mio. kr. over årene 1994-1998.